

Zawieszenie Traktatu INF – co dalej?

Ministerstwo Spraw Zagranicznych Federacji Rosyjskiej publicznie poinformowało o otrzymaniu 2 lutego br. noty dyplomatycznej amerykańskiego Departamentu Stanu o zawieszeniu wykonywania przez rząd USA Traktatu o całkowitej likwidacji pocisków raketowych średniego i pośredniego zasięgu (ang. *Intermediate-Range Nuclear Forces Treaty*, INF). Jest to kontynuacja działań zapowiadanych przez prezydenta Donalda Trumpa zmierzających do wycofania się Stanów Zjednoczonych z udziału w dwustronnym układzie zakazującym posiadania, rozwijania i testowania pocisków balistycznych i manewrujących na platformach lądowych o zasięgu od

500 do 5500 km. Powodem deklaracji USA o wycofaniu się z porozumienia (ma to ostatecznie nastąpić w ciągu 6 miesięcy) mają być zarzuty strony amerykańskiej pod adresem Rosji o łamanie postanowień traktatu poprzez produkcję i rozmieszczanie pocisków 9M729 (SSC-8). Stanowisko USA poparli sojusznicy w ramach NATO a sekretarz generalny organizacji Jens Stoltenberg

podkreślił, że „wszyscy sojusznicy są zgodni co do posiadania i rozwijania przez Rosję nowego, wyrzeliwanego z naziemnego systemu raketowego pocisku 9M729, który narusza założenia traktatu.” Federacja Rosyjska od samego początku odpiera zarzuty sugerując, iż to Stany Zjednoczone rozpoczynają kolejny wyścig zbrojeń i w odpowiedzi na działania USA również zawiesiła wykonywanie traktatu. W swego rodzaju „medialnym przedstawieniu” prezydent Rosji Władimir Putin po otrzymaniu informacji o decyzji USA przyjął propozycję ministra obrony Rosji Siergieja Szojgu, który zaproponował rozpoczęcie badań nad lądową wersją wyrzeliwanego z wody pocisku raketowego z rodziny Kalibr

Nie ulega wątpliwości, że strona rosyjska jest odpowiedzialna, za dyplomatyczny spór związany z traktatem INF. Pocisk 9M279 (SSC-8 wg. klasyfikacji NATO), będąc lądową wersją pocisku 3M14 (SS-N-30) o zasięgu 1500-2500 km przez samo istnienie łamie traktat. Potwierdza to również jednorodność członków Sojuszu Północnoatlantyckiego co do rodzaju pocisku, który złamał zapisy układu. Rosja nie poparła do tej pory żadnymi dowodami zarzutów o pogwałcenie traktatu przez USA.

(faktycznie chodzi właśnie o wdrażany od dłuższego czasu przez Rosję 9M729) i hipersonicznego systemu pocisków pośredniego zasięgu.ⁱⁱ

Stanowisko Zachodu: amerykański oraz europejski wymiar bezpieczeństwa

Za główny powód wypowiedzenia traktatu strona amerykańska podaje nieprzestrzeganie zapisów dokumentu przez stronę rosyjską. Chociaż prezydent Stanów Zjednoczonych Donald Trump podczas niedawnego corocznego orędzia wygłoszonego przed zgromadzeniem narodowym (*ang. State of the Union Adress*), oświadczył, że USA dotrzymywały warunków porozumienia, ale problem naruszania przez Rosję przepisów traktatu INF istniał od kilku lat. Już w 2008 roku pojawiały się informacje odnośnie do testowania pocisków manewrujących przez Federację Rosyjską mogących naruszać zapisy traktatu. W 2013 roku ówczesna podsekretarz stanu ds. kontroli zbrojeń i bezpieczeństwa międzynarodowego Rose Gottemoeller podniosła kwestię możliwego naruszania porozumienia przez Rosję. W 2014 roku administracja Baracka Obamy oficjalnie zwróciła się do strony rosyjskiej o rozpoczęcie dialogu w sprawie naruszania postanowień traktatu dotyczącego kontroli zbrojeń.ⁱⁱⁱ Opublikowany w tej sprawie rok później raport Departamentu Stanu podsumował zarzuty strony amerykańskiej.^{iv}

Sekretarz Stanu Mike Pompeo podczas konferencji prasowej, na której ogłosił zawieszenie układu, powiedział, że działania rosyjskie „zagrożają bezpieczeństwu narodowemu USA,” a także, że Stany Zjednoczone nie mogą dalej być objęte postanowieniami traktatu w sytuacji gdy „Rosja bezwstydnie je łamie.”^v Z amerykańskiego punktu widzenia pociski objęte traktatem są bezpośrednim zagrożeniem dla terytorium USA. Przy założeniu rozmieszczenia takich pocisków we wschodniej części Syberii, w ich zasięgu byłoby całe zachodnie wybrzeże oraz centralna część USA, aż do stanu Iowa. Traktat był jednak przede wszystkim istotny w kontekście stabilności i poczucia bezpieczeństwa w wymiarze europejskim (podpisanie dokumentu w 1987 r. uchroniło Europę przed masowym rozmieszczeniem na jej obszarze rakiet Pershing II przez USA oraz RSD-10 Pioneer przez Związek Radziecki). Heiko Mass, minister spraw zagranicznych Niemiec, wyraził niezadowolenie z obecnej sytuacji zaznaczając, że porozumienie stanowiło „ważny filar architektury bezpieczeństwa w Europie.”^{vi}

Jak się wydaje, sama kwestia wyjścia z Traktatu przez USA nie była, przynajmniej w sposób oficjalny, wcześniej skoordynowana wraz z sojusznikami w ramach NATO. Pod koniec 2018

roku ówczesny sekretarz obrony USA James Mattis, jedynie ostrzegł ministrów obrony państw członkowskich NATO, że traktat może być “trudny do utrzymania” jeżeli będzie on dalej łamany przez Rosję.^{vii} Sekretarz Mattis również dążył do uspokojenia europejskich sojuszników zaznaczając, że intencją USA jest utrzymanie traktatu w mocy.^{viii} Jednak powstał pewien dwudźwięk w związku ze zdecydowanymi działaniami doradcy prezydenta USA ds. bezpieczeństwa narodowego Johna Boltona, który zapowiedział wyjście USA z porozumienia równoległe do działań sekretarza obrony Mattisa.^{ix} Ponadto prezydent Trump również pod koniec 2018 roku wyjaśnił, że sytuacja, w której tylko Stany Zjednoczone utrzymują postanowienia traktatu w mocy nieakceptowalna, sugerując jednak możliwość jego utrzymania w formule rozszerzonej o inne państwa (w tym Chiny)^x. Silnym zwolennikiem wyjścia USA z porozumienia był i jest doradca ds. bezpieczeństwa narodowego prezydenta Trumpa John Bolton. Jeszcze przed powołaniem na stanowisko doradcy Bolton zaznaczał, że traktat INF “stracił swoją użyteczność” i powinien zostać “zmieniony lub porzucony.”^{xi} Niemniej Stany Zjednoczone wielokrotnie dawały szansę Federacji Rosyjskiej na podjęcie dialogu oraz rezygnację z łamania warunków traktatu.

Novator 9M729 – rosyjskie łamanie traktatu

Niezwykle destabilizująca rola jaką odgrywały pociski balistyczne od krótkiego do pośredniego zasięgu była jedną z najważniejszych przyczyn podpisania traktatu INF przez strony amerykańską i radziecką. Pociski te charakteryzują się relatywnie krótkim czasem lotu, znacząco ograniczającym lub wręcz uniemożliwiającym ich dostatecznie wczesne wykrycie przez systemy radarowe. Zdolne są również do przenoszenia głowic jądrowych. Kiedy w 2014 roku administracja prezydenta Obamy oskarżyła Rosję o testowanie zakazanych traktatem pocisków – pomimo innych budzących podejrzenia systemów – prawdopodobnie miała na myśli wspomniane pociski manewrujące 9M279 (SSC-8 wg klasyfikacji NATO) produkowane przez rosyjską firmę zbrojeniową Novator. 9M279 jest prawdopodobnie nowszą wersją pocisku manewrującego ziemia-ziemia Iskander-K 9M278 (SSC-7).^{xii} Starszy pocisk posiada możliwości samonaprowadzania i lotu na wysokości ok. 6 km oraz oficjalny zasięg do 500 km. Dzięki temu ostatniemu Iskander-K 9M278 – zgodnie z deklaracjami strony rosyjskiej – nie łamie postanowień traktatu. Natomiast wiele wskazuje na to, że 9M279 jest przede wszystkim lądową wersją innego rosyjskiego pocisku 3M14

(SS-N-30). 3M14 jest rakieta manewrująca, wyrzeliwana z jednostek morskich, będąca na wyposażeniu rosyjskiej marynarki wojennej. Należy do wspólnej grupy pocisków Kalibr.^{xiii}

Jej bojowe wykorzystanie można było obserwować w grudniu 2015 roku w Syrii, kiedy to zostały użyte przeciwko siłom opozycyjnym wobec prezydenta Syrii Baszszara al-Asada. Zasięg pocisku szacowany jest na pomiędzy 1500 a 2500 km, co potwierdzają doniesienia ich użycia w Syrii, kiedy to wyrzeczona z rosyjskich okrętów z obszaru Morza Kaspijskiego przeleciały ok. 1800 km przed dotarciem do celu. Jeżeli przyjąć, że faktycznie 9M279 to w zasadzie zmodyfikowana wersja 3M14, przystosowana do wyrzeliwania z naziemnych wyrzutni raketowych Iskander, oznaczałoby to, że pocisk samym istnieniem łamie postanowienia traktatu INF. Za tą hipotezą przemawia bardzo duże zewnętrzne podobieństwo raket. Ze zdjęć dostępnych publicznie trudno jednoznacznie stwierdzić czy pociski 9M279 oraz 3M14 są identyczne jednak oba posiadają kilka cech wspólnych np. umiejscowienie skrzydełek czy przybliżoną długość pocisku.^{xiv}

Obecnie już wiadomo m.in. za sprawą niedawnej konferencji prasowej sekretarza generalnego Stoltenberga po spotkaniu Rady NATO-Rosja 25 stycznia br., że pociskiem łamiącym postanowienia traktatu, o którym mówiła również administracja Baracka Obamy jest właśnie 9M279 (wcześniej pocisk ten został wspomniany po raz pierwszy w deklaracji końcowej szczytu NATO w Brukseli). Jens Stoltenberg również jednoznacznie podkreślił, iż wszyscy członkowie Sojuszu są zgodni, że ten pocisk jest powodem naruszenia traktatu INF przez Rosję. Wobec jedności członków NATO Rosja pod presją przyznała istnienie pocisku 9M279. Wraz z tym rosyjskie Ministerstwo Obrony opublikowało zdjęcie rzekomo „potwierdzające” produkcję zakazanych systemów raketowych przez Waszyngton kilka lat wcześniej (przedstawia ono tylko ośrodek testowy uzbrojenia jednego z amerykańskich przedsiębiorstw zbrojeniowych w stanie Arizona). Ponadto w samym komunikacie rosyjskiego Ministerstwa Obrony nie jest wskazane o jakiego typu systemy lub pociski raketowe chodzi.^{xv} Natomiast ciekawym zabiegiem był fakt przedstawienia publicznie pocisku 9M279, którego istnienia Rosjanie wcześniej zaprzeczali.^{xvi} Rosjanie również zaoferowali możliwość obejrzenia systemu przez specjalnych wysłanników NATO (niemniej przez obejrzenie statycznej rakiety nie ma możliwości oceny jej wydajności oraz zachowania w warunkach użycia – o problemie tym również wspominała amerykańska podsekretarz ds. kontroli zbrojeń Andrea L. Thompson, która odrzuciła rosyjską propozycję).

Świat po zawieszeniu traktatu INF – Chiny, Korea Północna, Stany Zjednoczone, Rosja

Oceniając jakie konsekwencje niesie ze sobą zawieszenie traktatu INF, należy zauważyć, iż porozumienie w ograniczonym stopniu służyło każdej ze stron. Dotyczyło tylko dwóch państw, tymczasem zarówno Stany Zjednoczone, jak i Rosja od lat uważnie obserwują rozwój potencjału militarnego Chińskiej Republiki Ludowej. Dzięki konsekwentnemu rozwojowi zdolności sił zbrojnych ChRL od pewnego czasu układ sił w regionie przesuwają się na niekorzyść Stanów Zjednoczonych. Duża część posiadanego przez Chiny uzbrojenia mieści się w granicach sprzętu zakazanego przez traktat INF. Do takich można zaliczyć – obok całego wachlarza innych – relatywnie niedawno rozmieszczone pociski balistyczne DF-26 o zasięgu ok. 5500 km zwane też "zabójcami Guam" (*Guam Killers*) ze względu na zagrożenie jakie stwarzają dla baz amerykańskich na wyspie Guam. Amerykański prezydencki doradca ds. bezpieczeństwa John Bolton – jeszcze zanim został powołany na stanowisko – zwracał uwagę, że o ile nieposiadanie przez USA lądowych rakiet manewrujących średniego i pośredniego zasięgu nie jest konieczne w przypadku konfliktu z Federacją Rosyjską o tyle pociski takie będą niezbędne w celu przeciwdziałania wzrostowi potencjału militarnego Chin.^{xvii} Podobnie przedstawia to opublikowany w 2018 roku raport Pentagonu nt. działań militarnych oraz strategii ChRL, w którym podkreślono znaczenie rosnącego arsenału rakietowego Chin – szczególnie w kontekście pocisków manewrujących – co mogłoby utrudnić prowadzenie działań wojennych przez USA (np. utrudniałoby okrętom skuteczne podejście pod wybrzeże).^{xviii} Również 2017 roku dowódca sił amerykańskich na Pacyfiku Harry Harris przekonywał do renegocjowania umowy z Rosją, gdyż traktat ograniczał zdolności USA do przeciwdziałania chińskim pociskom manewrującym i naziemnym systemom rakietowym. Także rosyjscy wojskowi zwracali uwagę na nierównowagę militarną w relacjach ze stroną chińską jako czynnik podważający sens istnienia traktatu. Chiny nie wyraziły zainteresowania ani dołączenia do obecnych sygnatariuszy traktatu INF, ani podpisaniem osobnego dokumentu z którąkolwiek ze stron. Traktat INF nie uwzględniał również zagrożenia ze strony Korei Północnej czy Iranu.

Po drugie należy zwrócić uwagę na zmianę optyki USA wobec zagrożenia ze strony Federacji Rosyjskiej. W opublikowanym w styczniu raporcie amerykańskiego Departamentu Stanu *Missile Defence Review 2019* Rosja określona jest jako państwo rewizjonistyczne zagrażające zachodnim demokracjom, w tym wyprzedzającym atakiem nuklearnym.^{xix} Jest to zmiana w stosunku do poprzedniego raportu z 2010 r. kiedy to Rosja była brana pod

uwagę jako potencjalny partner w ramach obrony przeciwrakietowej.^{xx} W najnowszym raporcie poświęcono również więcej miejsca na działania ofensywne w celu uszkodzenia, obezwładnienia lub zniszczenia pocisków raketowych zanim te zostaną wystrzelone. Wskazuje to, że Stany Zjednoczone prawdopodobnie wykorzystają zawieszenie układu INF i rozpoczną produkcję systemów uzbrojenia o zasięgach dotychczas zakazanych dokumentem. Na pewno zrobi to strona rosyjska, która oprócz dalszego wdrażania systemów 9M729 już zapowiedziała rozpoczęcie badań i rozwoju rakiet hipersonicznych średniego i pośredniego zasięgu. Co jednak ważne, Stany Zjednoczone nie zapowiedziały dotąd rozmieszczenia żadnych nowych naziemnych systemów raketowych w Europie.

Wnioski

1. Utrzymanie w mocy traktatu przez strony amerykańską i rosyjską było w dłuższej perspektywie trudne. Sam traktat nie był już korzystny dla żadnej ze stron, a ponadto ograniczał potencjał militarny obu państw. Wieloletnie łamanie postanowień porozumienia przez Federację Rosyjską postawiło Stany Zjednoczone w sytuacji, w której tylko jedna ze stron przestrzega zapisów umowy.
2. Jest mało prawdopodobne by w najbliższym czasie pojawiło się nowe porozumienie zastępujące traktat INF. Tuż po zawieszeniu przez USA obowiązywania dokumentu Rosja natychmiast postąpiła tak samo. Następnie przeszła do werbalnej ofensywy, gdyż za przyzwoleniem prezydenta Rosji W. Putina ogłoszono rozpoczęcie badań nad pociskami hipersonicznymi oraz rozwojem wersji lądowej nawodnych pocisków z rodziny Kalibr (co faktycznie ma miejsce od lat).
3. Nie ulega wątpliwości, że strona rosyjska jest odpowiedzialna, za dyplomatyczny spór związany z traktatem INF. Pocisk 9M279 (SSC-8 wg. klasyfikacji NATO), będąc lądową wersją pocisku 3M14 (SS-N-30) o zasięgu 1500-2500 km przez samo istnienie łamie traktat. Potwierdza to również jednomyślność członków Sojuszu Północnoatlantyckiego co do rodzaju pocisku, który złamał zapisy układu. Rosja nie poparła do tej pory żadnymi dowodami zarzutów o pogwałcenie traktatu przez USA.
4. Traktat stanowił ważny filar architektury bezpieczeństwa w Europie (stąd swoje zaniepokojenie wyraziło kilku przedstawicieli państw Unii Europejskiej m.in. ministrowie spraw zagranicznych Szwecji i Niemiec). W wyniku porzucenia ograniczeń, w obszarze

rażenia rosyjskich rakiet na platformach lądowych będą też oficjalnie mogły znajdować się państwa Europy Zachodniej.

Autor: *Thomas Jura Omedi, Fundacja im. Kazimierza Pułaskiego*

ⁱ “Press conference by NATO Secretary General Jens Stoltenberg following the meeting of the North Atlantic Council in Foreign Ministers' session”, *NATO*, December 4, 2018
https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_161110.htm

ⁱⁱ “Meeting with Sergei Lavrov and Sergei Shoigu”, *President of Russia*, February 2, 2019
<http://en.kremlin.ru/events/president/news/59763>

ⁱⁱⁱ Michael R. Gordon, “U.S. Says Russia Tested Cruise Missile, Violating Treaty”, *The New York Times*, July 28, 2014 <https://www.nytimes.com/2014/07/29/world/europe/us-says-russia-tested-cruise-missile-in-violation-of-treaty.html>

^{iv} “2015 Report on Adherence to and Compliance With Arms Control, Nonproliferation, and Disarmament Agreements and Commitments”, *U.S. Department of State*, June 5, 2015
<https://www.state.gov/t/avc/rls/rpt/2015/243224.htm#INF2>

^v “WATCH: U.S. pulling out of Cold War-era INF nuclear treaty, Pompeo says”, *PBS*, February 1, 2019
<https://www.pbs.org/newshour/world/watch-live-mike-pompeo-expected-to-make-announcement-on-inf-nuclear-treaty>

^{vi} Alex Ward, “The US is withdrawing from a nuclear arms treaty with Russia. An arms race might be next”, *Vox*, February 5, 2019 <https://www.vox.com/2019/2/1/18206619/inf-treaty-usa-russia-pompeo-trump>

^{vii} Julian Borger, Martin Pengelly, “Trump says US will withdraw from nuclear arms treaty with Russia”, *The Guardian*, October 21, 2018 <https://www.theguardian.com/world/2018/oct/20/trump-us-nuclear-arms-treaty-russia>

^{viii} Idrees Ali, “Mattis looks to calm European allies nervous about INF treaty”, *Reuters*, October 28, 2018
<https://www.reuters.com/article/us-usa-nuclear-mattis/mattis-looks-to-calm-european-allies-nervous-about-inf-treaty-idUSKCN1N20C0>

^{ix} Andrew Roth, “US confirms withdrawal from nuclear arms treaty with Russia”, *The Guardian*, October 23, 2018 <https://www.theguardian.com/world/2018/oct/23/bolton-inf-treaty-russia-putin-moscow-meeting>

^x Adam Taylor, “How China plays into Trump’s decision to pull out of INF treaty with Russia”, *The Washington Post*, October 23, 2018 https://www.washingtonpost.com/world/2018/10/23/how-china-plays-into-trumps-decision-pull-out-inf-treaty-with-russia/?utm_term=.9dfa2e35474b

^{xi} John Bolton, John Yoo, “An Obsolete Nuclear Treaty Even Before Russia Cheated”, *The Wall Street Journal*, September 9, 2014 <https://www.wsj.com/articles/john-bolton-and-john-yoo-an-obsolete-nuclear-treaty-even-before-russia-cheated-1410304847>

^{xii} Jeffrey Lewis, “Russian cruise missiles revisited”, *Arms Control Wonk*, October 27, 2015
<https://www.armscontrolwonk.com/archive/207816/russian-cruise-missiles-revisited/>

^{xiii} Missile Defense Project, “SS-N-30A (3M-14 Kalibr)”, *Missile Threat, Center for Strategic and International Studies*, August 11, 2016 <https://missilethreat.csis.org/missile/ss-n-30a/>

---

^{xiv} Jeffrey Lewis, “Russian cruise missiles revisited”, *Arms Control Wonk*, October 27, 2015
<https://www.armscontrolwonk.com/archive/207816/russian-cruise-missiles-revisited/>

^{xv} “US started production of intermediate-range missiles two years before it accused Russia of violating the INF Treaty”, *Ministry of Defence of the Russian Federation*, February 2, 2019
http://eng.mil.ru/en/news_page/country/more.htm?id=12215542@egNews

^{xvi} Neil MacFarquhar, “Russia Shows Off New Cruise Missile and Says It Abides by Landmark Treaty”, *The New York Times*, January 23, 2019 <https://www.nytimes.com/2019/01/23/world/europe/russia-inf-cruise-missile.html>

^{xvii} John Bolton, John Yoo, “An Obsolete Nuclear Treaty Even Before Russia Cheated”, *The Wall Street Journal*, September 9, 2014 <https://www.wsj.com/articles/john-bolton-and-john-yoo-an-obsolete-nuclear-treaty-even-before-russia-cheated-1410304847>

^{xviii} “Military and Security Developments Involving the People’s Republic of China 2018”, *U.S. Department of Defense*, May 16, 2018 <https://media.defense.gov/2018/Aug/16/2001955282/-1/-1/1/2018-CHINA-MILITARY-POWER-REPORT.PDF>

^{xix} “Missile Defense Review 2019”, *U.S. Department of Defense*, January 17, 2019
<https://media.defense.gov/2019/Jan/17/2002080666/-1/-1/1/2019-MISSILE-DEFENSE-REVIEW.PDF>

^{xx} Jackie Mahler, Donald N. Jensen, “After the inf treaty, what's next?”, *Center for European Policy Analysis*, February 1, 2019 <https://www.cepa.org/after-the-inf-treaty-whats-next>